

Vogelvraat moeilijk te beheersen

Alternatieve zaaizaadbehandelingen blijken zinloos

Vraat door kraaiachtigen (roeken, kraaien en kauwen) tijdens de inzaai en opkomst van granen en snijmaïs is in sommige regio's een serieus probleem. Een aantal veehouders kan door toedoen van met name roeken geen snijmaïs of andere granen telen. Dit heeft gevolgen voor de bedrijfsvoering. De Vereniging van Biologische Melkveehouders 'De Natuurweide', het Louis Bolk Instituut en de firma Neutkes Zaden bekeken het probleem en zochten naar oplossingen.

Kauw. Foto Jaap Holwerda

ONDERZOEK

Vooraf bij inzaai en kieming van het gewas kan de teler geplaagd worden door vogelvraat. De vogels pikken de zaaadjes uit de grond of trekken de kiem op, om uiteindelijk het zaad op te eten. Kraaien en kauwen kunnen zo pleksgewijs veel schade veroorzaken. Een ongelijke stand van het gewas is het gevolg. Bij vraat door roeken blijft er soms niets van het gewas over.

Gangbare boeren behandelen het zaad daarom met Mesurol. In eerste instantie werd dit middel gebruikt tegen ritnaalden en emelten, maar het middel is ook effectief tegen vogelvraat. Voor snijmaïs is het ook mogelijk een schadeverzekering af te sluiten, maar door een afwijkende zaaidatum worden biologische melkveehouders hier vaak van uitgesloten. Overigens, een schadeloosstelling lost het probleem niet op, want de veehouder wil uiteraard graag zelf een voedergewas telen.

Teeltmaatregelen

Teeltmaatregelen om vogelvraat te beheersen zijn er op 3 niveaus:

- Voorkomen dat vogels nog niet ontkiemd zaad kunnen pikken.
- Zorgen dat de kiem moeilijk uit de grond te trekken is.
- Verkorten van de periode dat de kiem kwetsbaar is voor vogelvraat. Voor snijmaïs duurt deze kwetsbare periode doorgaans 2 tot 3 weken.

Wat de teler in ieder geval kan doen:

- Een fijn en vlak zaaibed maken, zodat er bij het zaaien overal op gelijke diepte kan worden gezaaid. Een grover zaaibed lokt vogels en wordt meteen afgestraft.
- Voldoende diep zaaien (snijmaïs wordt wel 7-9 cm diep gezaaid).
- Meer zaaizaad gebruiken. Het probleem van een ongelijkmatige stand wordt hiermee niet opgelost.
- Zaaisporen onherkenbaar maken met de wiedeg.
- Het zaaitijdstip zo kiezen dat het gewas snel opkomt. Voor een wintergraan betekent dit vroeger zaaien. Dat is weer ongunstig voor een goede onkruidbeheersing. Zomergranen en snijmaïs kunnen juist later gezaaid worden.
- Gewaskeuze; zomergerst komt bijvoorbeeld sneller op dan zomertarwe.

Afschrikking

In sommige situaties is er een goede natuurlijke afschrikking. Een roofvogel in de buurt van het ingezaaide perceel of

een gunstige ligging tussen weilanden met veel Kieviten kan uiterst effectief zijn. Enkele veehouders hebben overwogen een valkenier in te zetten, maar dit is voor roeken niet toegestaan. Naast de natuurlijke afschrikking zijn er traditionele vogelverschrikkers, plastic zakken, dode vogels, met helium gevulde luchtballonnen, roofvogelvliegers en knalapparaten. Voor de laatste methode is een vergunning noodzakelijk. Over het algemeen zijn deze afweermethoden afdoende tegen kraaien en kauwen, mits regelmatig verplaatst en gecombineerd met teelttechnische maatregelen. De afweer van roeken vraagt een heel wat grotere inspanning. Voor deze vogels werkt een afschrikkingmethode meestal maar 2 tot 3 dagen.

Alternatieve zaadbehandeling

Een groep melkveehouders worstelde al jaren met vogelproblemen en werkte mee aan het testen van alternatieve zaadbehandelingsmethoden. De wer-

Zwarte kraai. Foto © KINA/Natuurmonumenten

king van deze methoden is vooral gebaseerd op het beïnvloeden van geur of smaak van het zaad. Een middel dat hiervoor door de handel wordt aangeboden is Hertshoornolie. Dit middel wordt normaal gebruikt ter voorkoming van staartbijten bij varkens. Daarnaast wordt er geclaimd dat het spuiten van zure melk of karnemelk vraat door bijvoorbeeld duiven kan voorkomen.

Als zaadbehandeling voor snijmaïs werden de volgende middelen getest: Hertshoornolie, op het zaad en gespoten na het zaaien; Chilipoeder op het zaad geplakt; Cayennepeper op het zaad geplakt; Tabasco; Karnemelk op het zaad; Karnemelk gespoten na het

zaaien en een lokaal middel uit Costa Rica. Het behandelde zaad is in testbakken uitgezaaid. Na voorkieming zijn de bakken op maïspcelen ingegraven. De verschillende middelen zijn op 3 locaties getest en vergeleken met een Mesurol behandeling. Op twee locaties zijn er geen vogels in de buurt van de testbakken bespeurd. Op één locatie is de proef werkelijk belaagd door roeken. Op deze locatie waren alle alternatieve zaadbehandelingsmethoden volledig opgevreten. De za-

den behandeld met Mesurol bleven onaangetast.

Nieuwe methoden

Op één locatie werden bij inzaai van snijmaïs aanvullend twee relatief nieuwe afschrikmethoden getest, de 'Scarry man' en angstkreten. De 'Scarry man' is een plastic pop die zich elke 18 minuten 5 keer opblaast. Dit gaat vergezeld van een sirene. Bij de angstkreten wordt gebruik gemaakt van een geluidsinstallatie, waarop een band wordt afgedraaid met de angstkreten van de verschillende vogels die verjaagd moeten worden. Door de veehouder werd de 'Scarry man' als meest effectief beoordeeld.

Over het algemeen werken teelttechnische maatregelen, gecombineerd met afweermethoden die regelmatig verplaatst worden, afdoende tegen kraaien en kauwen. Tegen roeken hebben alternatieve zaadbehandelingsmethoden geen effect, maar zullen alle overige preventieve maatregelen uit de kast moeten worden gehaald.

De afschrikmethoden 'Scarry Man' en 'angstkreten' lijken perspectief te bieden, maar vragen om nader onderzoek.

Roek. Foto © KINA/René Pop

ROEK

Deze kolonievogels horen vooral thuis in parkachtige landschappen, maar soms vestigen ze zich zelfs in een grote alleenstaande boom in een open landschap. Vooral in het oosten en midden van het land zijn ze talrijk.

Roeken fourageren vooral op gras- en bouwlanden, vaak in gezelschap van kauftjes en kraaien. Het voedsel bestaat uit zaden, maar ook uit wormen, ritnaalden en emelten. In de jaren vijftig en zestig ging hun aantal sterk achteruit, als gevolg van zaaizaadontsmetting met het gebruik van methylhoudende kwikverbindingen. Naar schatting broedden er in 1950 ongeveer 50.000 paren in Nederland, in 1970 was dat nog maar 10.000 paar. Vervolgens herstelde de populatie zich en in 1987 werd het aantal broedparen geschat op 60.000. Roeken zijn goed te herkennen aan de kale snavelbasis.

ZWARTE KRAAI

De zwarte kraai is in bijna heel Nederland wel aan te treffen, maar vooral in meer open landschap met bomen. Het zijn uitgesproken alleseters. Naast afval, bijvoorbeeld op vuilstortplaatsen, leven ze van aas, zoals verkeersslachtoffers. Kraaien broeden bij voorkeur in hoge bomen, maar als die er in de omgeving niet zijn nemen ze met kleinere bomen genoegen en soms wordt zelf in struiken of op de grond gebroed. Het aantal broedparen wordt geschat op 50.000 tot 80.000 (1987).

KAUW

De kauw is de kleinste kraaiachtige in Nederland. Deze algemene vogel komt vrijwel overal in het land voor en in allerlei landschappen, ook in dorpen en steden. Kauwen zijn echte alleseters en leven van afval, granen en andere zaden. Ze zijn vaak op vuilnisstortplaatsen te vinden. Hun slaapplek delen kauwen vaak met kraaien en roeken. Kauwen nestelen vooral in natuurlijke en kunstmatige holtes, zoals konijnholten, boomholtes, in schoorstenen of onder bruggen. Het aantal broedparen werd in 1987 geschat op 50.000 tot 100.000.

bron: Atlas van de Nederlandse Broedvogels, uitg. Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten.